

การผลิตผักหวานบ้าน

ผักหวานบ้าน เป็นผักพื้นบ้านอีกชนิดหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจจากคนไทย เป็นพืชที่ปลูกง่ายและปลูกในเชิงพาณิชย์ทำรายได้ไม่แพ้พืชผักชนิดอื่น ๆ ในขณะที่ยังคนไทยในขณะนี้ให้ความสนใจที่จะบริโภคผักที่ปลอดภัยและมีคุณค่าทางอาหารสูง “ผักหวานบ้าน” จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรไทย “กลุ่มผักหวานบ้านปลอดภัย” เลขที่ 6 หมู่ 9 บ้านโคกลำดวน ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โทร (01) 430-1801 ภายใต้การนำของประธานกลุ่มคือ คุณสมชาย บำรุงจิตต์ ได้จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อปลูกผักหวานปลอดภัย ผ่านอุปสรรคนานัปการจนประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านที่มีสมาชิก 110 หลังคาเรือน สร้างรายได้จากการขายยอดผักหวานบ้าน เฉลี่ยถึงเดือนละ 250,000 บาท

คุณสมชาย ได้บอกเล่าถึงประสบการณ์ของการเริ่มต้นจัดตั้งกลุ่มปลูกผักหวานบ้านปลอดภัยว่า อาชีพเดิมของเกษตรกรบ้านโคกลำดวนจะปลูกไผ่ตง ชะอม ตำลึง และเห็ดฟาง เป็นต้น ดูเหมือนว่าไผ่ตงจะปลูกกันมากที่สุด มีอยู่ปีหนึ่งไผ่ตงในหมู่บ้านพร้อมใจกันออกดอกตายกันหมดทางกลุ่มได้เริ่มมองหาพืชที่จะมาปลูกทดแทน ได้ทราบข่าวว่าโครงการสวนพระองค์ ตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี มีการปลูกผักหวานบ้าน จึงได้รวบรวมสมาชิกในกลุ่มไปศึกษาดูงาน เห็นความเป็นไปได้และน่าจะพัฒนาปลูกในเชิงพาณิชย์ได้ จึงได้จัดซื้อกิ่งพันธุ์จากโครงการมานับหมื่นต้น และเริ่มปลูกในหมู่บ้านช่วงปลายปี พ.ศ.2544

ปัญหาอันดับแรก

ผลผลิตจำหน่ายไม่ได้ เพราะคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่รู้จัก

คุณสมชายบอกว่าในการเก็บยอดผักหวานขายในช่วงแรกจะส่งขายให้กับโครงการสวนพระองค์ ต่อมาเกิดการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้นผลผลิตที่เก็บได้กลับขายไม่ออก เหตุผลหลักเพราะคนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้จักและไม่เคยรับประทานยอดผักหวานบ้าน วิธีการทำการตลาดในช่วงนั้น ทางกลุ่มได้แจกยอดผักหวานบ้านไปตามร้านอาหารต่าง ๆ วิธีการจำหน่ายจะมีทั้งแถมและแจก เมื่อคนรับประทานจะคิดในรสชาติเกือบทุกราย ทำให้ตลาดเกิดความต้องการเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ มีพ่อค้ามารับซื้อกันถึงหมู่บ้าน

สายพันธุ์ผักหวานบ้านมี 2 สายพันธุ์หลักคือ พันธุ์นวลและพันธุ์สายน้ำผึ้ง คุณสมชายได้อธิบายถึงสายพันธุ์ผักหวานบ้านที่นิยมปลูกกันในช่วงนั้นมีอยู่ 2 สายพันธุ์ คือพันธุ์นวลเป็นพันธุ์เริ่มแรกที่กลุ่มนำมาปลูก มีลักษณะยอดแหลมมีสีเหลืองนวล ใบเล็ก ใ้ยอดดก รสชาติหวานมันและไม่มียกถิ่นเหม็นเขียว ส่วนอีกสายพันธุ์คือ พันธุ์สายน้ำผึ้ง ที่มียอดอวบอ้วนและได้น้ำหนักมากกว่าพันธุ์นวลลักษณะใบใหญ่กว่ารสชาติหวานมันเช่นกัน

วิธีการเตรียมพื้นที่ปลูกผักหวานบ้าน

เริ่มต้นจะต้องดูพื้นที่ปลูกว่าเป็นที่น้ำท่วมขังหรือไม่ แต่ถ้าจะให้ดีควรจะยกแปลงปลูกเหมือนแปลงผัก หน่อกล้วย เช่น มูลไก่เกลบมาคลุมเคล้าให้ทั่วแปลง คุณสมชายบอกว่าการเตรียมแปลงผักหวานบ้านเป็นการเริ่มต้นที่มีความสำคัญ นิสัยของดินผักหวานบ้านถ้าเกิดสภาพของน้ำขังและแฉะเมื่อใด ต้นผักหวานบ้านจะแสดงอาการใบเหลืองให้เห็นทันที ความกว้างของแปลงปลูกผักประมาณ 1 เมตรบนแปลงจะปลูกเป็นแนวคู่ระยะห่างระหว่างต้น 50 เซนติเมตร และเว้นช่องทางเดินให้กว้าง 80 เซนติเมตร เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าไปเก็บยอดผักหวาน พื้นที่ปลูก 1 ไร่ จะใช้ต้นกล้าผักหวานบ้านประมาณ 3,800 ต้น

โดยปกติทั่วไปการขยายพันธุ์ผักหวานบ้านใช้วิธีการปักชำ ซึ่งใช้เวลาในการปักชำนานประมาณ 2 เดือน จะออกรากและนำไปปลูกได้แล้ว คุณสมชายได้บอกถึงเทคนิคก่อนที่จะปลูกต้นผักหวานบ้านควรจะต้องการให้น้ำต้นกล้า 1 วันเพื่อให้ดินในถุงแข็งตัวและไม่แตกออกเวลาปลูกลงดิน(ถ้าค้ำดินแตกเหลือแต่รากต้นผักหวานบ้านจะตั้งตัวได้ช้าและต้นดูทรุดโทรม)หลังจากปลูกไปได้ 2 อาทิตย์ ต้นผักหวานจะเริ่มตั้งตัวได้ ให้เกษตรกรใช้กรรไกรตัดยอดออกเพื่อให้มีการแตกยอดออกและสร้างพุ่มใหม่ เมื่อต้นผักหวานบ้านที่ปลูกไปมีอายุครบ 2 เดือน ให้เด็ดยอดแรกออกให้หมดเพื่อรอการแตกยอดใหม่อีกครั้ง ซึ่งจะใช้เวลาหลังจากนั้นประมาณ 7-10 วัน จะเริ่มเห็นยอดผักหวานแตกออกมาและเริ่มเก็บได้สำหรับยอดไหนที่ไม่สวยสมบูรณ์ แนะนำให้เด็ดทิ้งไปคราวเดียวกัน

เทคนิคสำหรับการบำรุงรักษาผักหวานบ้าน

การปลูกผักหวานบ้านปลอดสารพิษ ปัจจัยที่มีความสำคัญคือเรื่องปุ๋ย ปุ๋ยคอกที่จะต้องใส่อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง โดยหว่านให้ทั่วแปลงและถ้าเป็นไปได้ให้ใส่พร้อมปุ๋ยเคมี (ถ้าใช้ปุ๋ยใส่มูลเกลบเป็นปุ๋ยคอก สังเกตได้ว่ายอดผักหวานจะเขียวอวบดี) มูลวัวก็ใช้ได้ แต่จะมีปัญหาเรื่องหญ้าตามมา สำหรับปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพควรเสริมให้ทั้งทางดินและฉีดพ่นให้ทางใบ ปุ๋ยเคมีคุณสมชายใส่จะใช้สูตร 25-7-7 จะทำให้ยอดผักหวานอวบอ้วน ในการใส่ปุ๋ยเคมีจะยึดหลักว่าเมื่อเก็บยอดไปแล้ว 3-4 รุ่นจะต้องใส่ปุ๋ย 1 ครั้ง

การให้น้ำและการตัดแต่งกิ่ง

ในช่วงเวลาที่อากาศร้อนหรือช่วงฤดูแล้งต้องให้น้ำต้นผักหวานบ้าน 3 เวลา คือเช้า บ่าย 2-3 โมง และเย็น ถ้าเป็นไปได้แปลงปลูกผักหวานบ้านควรติดระบบน้ำแบบมินิสปริงเกอร์แต่จะต้องให้หัวสปริงเกอร์ติดตั้งอยู่สูงกว่าระดับพื้นดินประมาณอย่างน้อย 1 เมตร น้ำที่ไล่จะพ่นจากยอดลงมา การติดตั้งระบบน้ำแบบนี้ยังช่วยลดการระเหยของแมลงศัตรูในกลุ่มของเพลี้ยต่าง ๆ และไรได้ส่วนหนึ่ง

ในส่วนของการตัดแต่งกิ่ง เมื่อเกษตรกรได้เก็บยอดผักหวานบ้านไปได้นาน 4-5 เดือนต้นจะมีความสูงมาก จะทำให้ไม่สะดวกต่อการเก็บเกี่ยวจะต้องตัดแต่งกิ่ง อย่างไรก็ตามจะต้องสังเกตก่อนว่ากรจะให้ยอดผักหวานน้อยลงหรือไม่ ต้นมีโรคและแมลงระบาดทำลายหรือไม่ วิธีการตัดแต่งให้ใช้กรรไกรตัดหญ้าขนาดใหญ่ ตัดให้ยอดเสมอกัน ตัดให้ต้นเหนือพื้นดินประมาณ 50 เซนติเมตร หลังจากตัดแต่งกิ่งเสร็จให้บำรุงด้วยปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมีการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอประมาณ 7-10 วัน จะเก็บยอดผักหวานบ้านได้อีก กรณีของการตัดแต่งกิ่งเนื่องจากโรคและแมลงระบาดอย่างรุนแรง มักจะพบในช่วงฤดูฝน

เทคนิคการเก็บยอดผักหวาน

สมาชิกในกลุ่มผักหวานบ้านปลอดสารพิษบ้านโคกลำดวน จะใช้มือเด็ดยอดใส่ถุงหรือกระเป๋ามัดติดตัวเรา พอเต็มถุงเราจะนำยอดผักหวานบ้านมารวมใส่ถุงหรือตะกร้าเก็บไว้ในที่ร่ม แล้วเอาผ้าชุบน้ำคลุมไว้เพื่อรักษาความชุ่มชื้น ลดการคายน้ำของยอดผัก ช่วยไม่ให้ยอดเหี่ยว การบรรจุยอดผักหวานบ้านถุงละ 1 กิโลกรัมทางกลุ่มจะขายไประหว่างการขนส่งหรือรอจำหน่าย

จุดเด่นของการผลิตผักหวานบ้านของกลุ่มนี้จะเน้นเรื่องของคุณภาพที่ปลอดภัยจากสารพิษ และจะต้องทำเกรดของผักหวานให้ได้ตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 เกรด คือ เก็บยอดจะต้องไม่มีแขนง ซึ่งการเก็บแบบนี้เกษตรกรจะต้องเหนื่อยและเสียเวลามากขึ้น ยอดยิ่งสั้น น้ำหนักยิ่งเบา (ปัจจุบันเก็บยอดแบบนี้จะต้องพิถีพิถันเป็นพิเศษ) ในขณะที่อีกเกรดหนึ่งจะเก็บยอดที่มีความยาวประมาณ 10 เซนติเมตรและมีแขนงติดได้ การเก็บยอดผักแบบนี้จะส่งขายตามตลาดทั่วไป และพิถีพิถันน้อยกว่า อย่างไรก็ตามทางกลุ่มสามารถทำได้ทุกเกรดตามคำสั่งที่ลูกค้าสั่งมา ส่วนใหญ่ลูกค้าจะชอบเกรดแรกมากกว่า

ในระบบการจำหน่ายยอดผักหวานบ้านของกลุ่มจะมีการประสานงานกันตลอด โดยพ่อค้าที่มาสั่งซื้อจะต้องมาติดต่อผ่านฝ่ายการตลาดของกลุ่ม ซึ่งมีคุณสากล วิสาจันทร์ โทร(07)0126704 เป็นผู้ดูแล เมื่อฝ่ายการตลาดรับทราบว่าออเดอร์มีจำนวนเท่าไรและต้องการเกรดไหน สมาชิกจะมาประชุมกันเพื่อทำความเข้าใจกับลูกค้าและแบ่งออเดอร์กันไปเพื่อเก็บผลผลิตมาส่งจุดรับซื้อของกลุ่มซึ่งแบ่งออกเป็น 4 จุดใหญ่ จะมีการประสานการรับซื้อยอดผักหวานบ้านจากสมาชิกในกลุ่ม ราคา กิโลกรัมละ 45 บาท กลุ่มจะส่งขายไปยังพ่อค้า กิโลกรัมละ 50 บาท ส่วนต่าง 5 บาท ต่อ กิโลกรัม ทางกลุ่มจะนำไปบริหารงานในกลุ่มทุกคนก็พอใจ โดยปกติแล้วพ่อค้าที่มาสั่งซื้อยอดผักหวานบ้านจะมารับซื้อตั้งแต่เวลาเที่ยงไปจนถึงเย็น

มีการสุ่มตรวจสอบสารเคมีตกค้างยอดผักหวานบ้าน

คุณสมชายเน้นในเรื่องของความปลอดภัยจากการบริโภคผักหวานบ้านปลอดสารพิษเพื่อการค้าขายที่ยั่งยืน ทุกวันนี้ในแต่ละจุดที่รวมยอดผักหวานบ้าน จะมีการสุ่มตัวอย่างตรวจสอบสารเคมีปนเปื้อนโดยใช้เครื่องมือตรวจเช็คจากสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองนครนายกมีเจ้าหน้าที่มาสอนให้ความรู้และมอบอุปกรณ์ไว้ให้โดยเฉพาะยอดผักหวานที่มีลักษณะอวบอ้วนสวยเป็นพิเศษจะต้องตรวจตราดูเป็นพิเศษว่าปลอดสารพิษหรือไม่ ปัจจุบันทางกลุ่มได้รับใบรับรองคุณภาพผักปลอดสารพิษจากผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายก คนที่ซื้อผักหวานบ้านจากกลุ่มไปรับประทานมั่นใจได้ว่าได้ผักหวานบ้านของเราที่มีความปลอดภัย ดังคำขวัญของกลุ่มที่ว่า“คนกินปลอดสารพิษ คนผลิตปลอดภัย คนขายสบายใจ กำไรทุกคน”